

KLASIFICIRANJE PRAVOSODNIH ORGANOV, NJIHOVIH FUNKCIJ OZIROMA AKTIVNOSTI TER ARHIVSKEGA GRADIVA

Žarko Bizjak*

UDK: 930.253:34

Žarko Bizjak: Klasificiranje pravosodnih organov, njihovih funkcij oziroma aktivnosti ter arhivskega gradiva. Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 6/2007, str. 115-124.

Izvirnik v slovenščini, izvleček v slovenščini in angleščini, povzetek v angleščini.

Avtor predstavlja izhodišča za klasificiranje pravosodnih organov in njihovih funkcij. Na primeru arhivskega gradiva prvostopenjskih sodišč od srede 19. stoletja dalje poizkuša vzpostaviti povezave med sodnimi funkcijami in arhivskim gradivom kot to predvideva osnutek mednarodnega standarda za opis funkcij/aktivnosti pravnih oseb.

UDC: 930.253:34

Žarko Bizjak: Classification of Judiciary Bodies, their Functions and Archival Records. Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 6/2007, pp. 115-124.

Original in Slovenian, abstract in Slovenian and English, summary in English.

The author presents starting-points for classification of judicial agencies and their functions. On the base of International Standard For Activities/Functions of Corporate bodies - draft (ISAF) he tries to represent relationships between the functions/activities of first-step courts and their archival materials since the middle of the 19th century to present time.

UVOD

Enotni računalniški informacijski sistem slovenskih arhivov, ki naj bi bil podprt z ustrežno aplikacijo, bi zahteval tudi enotno klasifikacijo ustvarjalcev oziroma fondov po dejavnostih. Klasificiranje človekove dejavnosti je nevhvaležno in nikoli zadovoljivo. Lep primer je mednarodna standardna klasifikacija dejavnosti, ki je ponovno v fazi sprememb in dopolnitev.¹

Bistveno težje in kompleksnejše je klasificiranje funkcij in aktivnosti. Organizacijska teorija zaradi necelovitosti klasifikacijskih kriterijev doslej še ni razvila splošno veljavnega modela funkcij.² Tudi definicije funkcij niso enoznačne. Izraz »funkcija«, ki jo definira osnutek standarda ISAF³, bi lahko interpretirali kot vsak višji nivo namena, odgovornosti ali nalog organizacije, ki so določene s predpisom, politiko ali mandatom ter so razgrajene na aktivnosti, to je naloge, ki jih izvaja organizacija za izvajanje funkcij. Aktivnosti vsebujejo transakcije, kot najmanjše enote aktivnosti, ki lahko rezultirajo dokumente.

* Žarko Bizjak, mag. arhivskih znanosti, arhivski svetovalec, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Mestni trg 27, 1000 Ljubljana, Slovenija.

¹ http://www.stat.si/doc/klasif/revizija/Uredba-NACE_2006-11-30.doc

² Štefan Ivanko, *Raziskovanje in projektiranje organizacije, Moderna organizacija Kranj, 1992*

³ ISAF International Standard For Activities/Functions of Corporate bodies, Draft, Januar 2007. <http://www.ica.org/biblio.php?pdocid=559>

Glede na stanje in organizacijo arhivske dejavnosti v Sloveniji dvomim, da smo sposobni in usposobljeni graditi bazo (tezaver) funkcij in aktivnosti, s katero bi zajeli vse dejavnosti in vse arhivsko gradivo, ne glede na nivo popisovanja, v skladu z osnutkom standarda ISAF. Takšna baza oziroma tezaver bi lahko služila dokumentalistom kot osnova za izdelavo klasifikacijskih načrtov pri izgradnji sistema pisarniškega poslovanja, arhivom kot osnova za vrednotenje in pridobivanje arhivskega gradiva, za urejanje, klasificiranje in popisovanje arhivskega gradiva ter uporabnikom kot orodje za iskanje in raziskovanje arhivskega gradiva.

Ne glede na pomisleke se zdi, da se v vseh arhivih strinjamo, da je ena osnovnih skupin dejavnosti oziroma fondov t.i. »pravosodje«. S tem izrazom označujemo sistem organov, ki izvajajo sodno oblast (sodišča) ter organe, ki sodelujejo v sodnih postopkih. Pravosodje je del državne oblasti, ki ima nalogo zavarovati največje vrednote človeka in družbe (politični sistem družbe ter življenje in svobodo državljanov). Žal se v arhivih ne strinjamo, kako in koliko razgraditi skupino »pravosodje« oziroma katere fonde oziroma ustvarjalce je potrebno umestiti v to skupino dejavnosti.

Določitev funkcij in aktivnosti pravosodnih organov je možno izvesti iz organizacijske in procesne zakonodaje, pravilno klasificirati vse funkcije in aktivnosti na način, da se ne podvajajo v drugih dejavnostih, pa je že težje.

Glede na sistem poslovanja sodišč in drugih pravosodnih organov od srede 19. stoletja dalje je možno arhivsko gradivo dokaj enostavno povezati s funkcijami in aktivnostmi, praktično nemogoče pa je klasificirati vsebine arhivskega gradiva pravosodnih organov, ker tega ni uspela storiti niti pravna znanost.

V prispevku je podana ena od možnih klasifikacij pravosodnih organov, preprosta oziroma osnovna klasifikacija funkcij, ne pa tudi aktivnosti ter povezava arhivskega gradiva prvostopenjskih sodišč s funkcijami, kot primer vzpostavitve razmerja med tremi arhivskimi standardi (ISAD/G, ISAAR/CPF in ISAF).

KLASIFIKACIJA PRAVOSODNIH ORGANOV

Standardna klasifikacija dejavnosti uvršča »pravosodje« (L 75.230) v skupino »posebnih organov za vso družbeno skupnost« (L 75.200), le-to pa v področje »javna uprava, obramba in obvezno socialno zavarovanje« (L 75). V pravosodje so uvrščena sodišča, tožilstva, pravobranilstva, organi za postopek o prekrških ter organi za izvrševanje kazenskih sankcij. Odvetniki in notarji so v standardni klasifikaciji dejavnosti uvrščeni v razred »pravne storitve« (K 74.110), ki sodi v skupino »pravne, računovodske, knjigovodske in revizijske dejavnosti« (K 74.1), le-ta pa v oddelek »druge poslovne storitve« (K 74), ki sodi v področje »poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve« (K), vendar jih v arhivih in slovenskem pravnem sistemu uvrščamo med pravosodne organe. V arhivih si nismo enotni, ali organe za izvrševanje kazenskih sankcij uvrstimo med posebne upravne organe ali med pravosodne organe.

Glede na ohranjeno gradivo in razvoj organizacije pravosodja na Slovenskem, bi lahko pravosodne organe oziroma fonde pravosodja klasificirali na drugem nivoju po vrstah pravosodnih organov, na tretjem in po potrebi četrtem nivoju pa so lahko kriteriji specialnost, hierarhija ali časovno obdobje.

Predlog:

- 1 PRAVOSODJE
 - 10 sodišča
 - 100 sodišča do leta 1850
 - 110 redna sodišča
 - 1100 vrhovna sodišča
 - 1101 pritožbena sodišča
 - 1102 prvostopenjska sodišča
 - 120 posebna sodišča
 - 1200 ustavna sodišča
 - 1201 upravna sodišča
 - 1202 gospodarska sodišča
 - 1203 delovna in socialna sodišča
 - 1204 kazenska sodišča
 - 1205 vojaška sodišča
 - 11 tožilstva
 - 110 državna pravdnitstva
 - 111 javna/državna tožilstva
 - 112 vojaška tožilstva
 - 12 pravobranilstva
 - 120 finančna prokuratura
 - 121 javna/državna pravobranilstva
 - 122 vojaška pravobranilstva
 - 123 družbena pravobranilstva
 - 13 odvetniki
 - 130 odvetniške zbornice
 - 131 odvetniki
 - 132 službe pravne pomoči
 - 14 notarji
 - 140 notarske zbornice
 - 141 notarji
 - 15 organi za postopek o prekrških
 - 150 senati za prekrške
 - 151 sodniki za prekrške
 - 16 organi za izvrševanje kazenskih sankcij

KLASIFIKACIJA FUNKCIJ PRAVOSODNIH ORGANOV

Če pustimo ob strani splošne poslovne funkcije, ki so enake za vse organizacije, ne glede na dejavnost v kateri delujejo (organizacijska, vodstveno-upravljalna, kadrovska, finančna, gospodarjenje s sredstvi ...) in bi jih lahko enačili s funkcijo sodne uprave, je potrebno za pravosodne organe določiti njihove glavne oziroma specifične funkcije, ki jih ločijo od drugih dejavnosti.

Specifične funkcije pravosodja oziroma izvrševanje sodstva so v avtoritativni uporabi pravnih pravil na konkretna razmerja, ki nastajajo med posamezniki, med posamezniki in družbo in ki se tičejo osebnih in premoženjskih pravic državljanov ter premoženjskih pravic organizacij in ustanov.⁴ Bolj ali manj se lahko strinjamo, da sodišča izvajajo naslednje sodstvo oziroma funkcije:

⁴ Jože Juhart, *Civilno procesno pravo FLRJ*, Univerzitetna založba v Ljubljani, Ljubljana 1961.

- kazensko sodstvo - njegova naloga je zavarovati družbo s tem, da se ugotavljajo kazniva dejanja in storilci in da se zoper njih odredijo predpisane sankcije.
- civilno sodstvo - njegova naloga je nesporno ugotoviti pravice ali pravna razmerja, jih zavarovati in uresničiti. Civilno sodstvo delimo na pravdno, nepravdno in izvršilno.
 - pravdno sodstvo - obsega obravnavanje in odločanje premoženjskih, rodbinskih, delovnih in drugih civilnopравnih sporov.
 - nepravdno sodstvo - zajema obravnavanje in odločanje o civilnih zadevah, ki so napotene v posebne nepravdne postopke zato, da bi se zavarovali interesi, ki presegajo interese neposredno prizadetih udeležencev v postopku:
 - odločanje o dedovanju,
 - proglašenje pogrešancev za mrtve/dokazovanju smrti,
 - odločanje o skrbništvu in poslovni sposobnosti,
 - vodenje zemljiške knjige,
 - amortizacija listin, menic in čekov,
 - registracija pravnih oseb,
 - odločanje o insolvenčnosti pravnih oseb.
 - izvršilno sodstvo - izvršuje oziroma uresničuje s pomočjo državnih prisilnih sredstev odločbe, ki nalagajo eni izmed strank dajatev, storitev ali opustitev.
- upravno sodstvo/varstvo zakonitosti - njegova naloga je nuditi državljanom in organizacijam pravno varstvo proti aktom, s katerimi so prekršene pravice in na zakonu zasnovani neposredni osebni interesi posameznikov in organizacij.
- pravna pomoč - njegova naloga je nuditi državljanom in organizacijam pomoč pri uresničevanju njihovih interesov in pravic v sodnih postopkih.

Nadaljna razgradnja funkcij ter njim pripadajočih aktivnosti je načeloma možna, ker so določene v organizacijskih in procesnih predpisih. V zakonih navedenih funkcij in aktivnosti ne moremo enostavno prepisati, ker se pravna terminologija nenehno spreminja. Različni izrazi oziroma opisi zato še ne pomenijo tudi drugačne funkcije. Potrebno bi bilo posploševanje oziroma iskanje skupnega imenovalca za isto funkcijo, ki je v različnih časih različno poimenovana.

KLASIFIKACIJA ARHIVSKEGA GRADIVA PRAVOSODNIH ORGANOV

Glede na to, da pisarniško poslovanje pravosodnih organov sledi funkcijam oziroma je klasifikacijski sistem spisov pravosodnih organov v bistvu funkcijski, lahko dokaj enostavno povežemo arhivsko gradivo s klasifikacijo funkcij/aktivnosti pravosodnih organov. Arhivsko gradivo pravostopenjskih sodišč od sredine 19. stoletja dalje bi lahko klasificirali in povezali s funkcijami na sledeči način:

FUNKCIJA SODNE UPRAVE

- zakonske zadeve, navodila in pravila A (1850 - 1854)
- zakonske zadeve in ukazi I (1854 - 1897)
- službene zadeve B (1850 - 1854)
- službene zadeve II (1854 - 1897)
- predsedstvene zadeve Praes/Preds (1898 - 1933)
- zadeve sodne uprave Su (1933 -
- zaupne zadeve Pov (1933 - 1941)
- zaupne zadeve sodne uprave Su Zaup (1952 - 1959)
- zaupne instrogo zaupne zadeve sodne uprave Su Pov (1960 - 1978)
- zaupne zadeve sodne uprave SuZ (1979 -
- odbor za podpore vojaškim obveznikom (1940 - 1941)

FUNKCIJA KAZENSKEGA SODSTVA

Zadeve predhodnega kazenskega postopka:

- zavrnitev ovadb in izročitev zadev drugemu organu A (1854 - 1871) oziroma zadeve odstopljene drugemu organu (1872 - 1897)
- kazenske zadeve, v katerih ni bilo preiskave B (1854 - 1871) oz. v katerih ni bilo glavne obravnave (1872.1897)
- naznanilo hudodelstev in prekrškov Z (1898 - 1929)
- poizvedbe zločinov in prestopkov Ki (1930 - 1945)
- poizvedbe in preiskave Kis (1954 - 1959)
- poizvedbe in preiskave Ki (1960 - 1978)
- preiskava Kpr (1979 -
- zadeve izvenobravnavnega kazenskega senata KV (1960-1978)
- zadeve izvenobravnavnega kazenskega senata Ks (1979-)
- zadeve izvenobravnavnega kazenskega senata za gospodarske prestopke Ks (1979-

Kazenske zadeve na prvi stopnji:

- kazenske zadeve G (1850 - 1854)
- kazenske zadeve, v katerih je bila izvedena preiskava C (1854 - 1871) oz. je bila glavna obravnava (1872 - 1897)
- prestopki U (1898 - 1929)
- prestopki starejših mladoletnikov in polnoletnih oseb Kps (1930 - 1945)
- kazenske zadeve Kj (1944 - 1945)
- kazenske zadeve Ks (1945 - 1947)
- kazenske zadeve K (1947 - 1954)
- kazenske zadeve Ks (1954 - 1959)
- kazenske zadeve K (1960 -

- prestopki mlajših mladoletnikov Kpsm (1930 - 1945)
- kazenske zadeve mladoletnikov Ksm (1954 - 1959)
- kazenske zadeve mladoletnikov Km (1960 -
- gospodarski prestopki Gp (1979 -

Kaznovanje in pomilostitve

- zadeve, ki se tičejo jetništva E (1854 - 1897)
- neizvršene kazni Kni (1930 - 1945)
- pomilostitvene zadeve Kp (1947 -
- pomilostitvene zadeve Po (1979 -

Razne kazenske zadeve:

- sodelovanje drugih organov v postopku D (1854 - 1871) oz. obvestila drugih oblastev v kazenskih zadevah (1872 - 1897)
- razne kazenske zadeve Ns (1898 - 1929)
- razne kazenske zadeve Kns (1930 - 1945)
- sumarno letno poročilo Kgs (1930 - 1945)
- sumarno letno poročilo za mlajše mladoletnike Kgsml (1930 - 1945)
- razne kazenske zadeve Ksp (1945 - 1947)
- razne kazenske zadeve Kr (1947 -

FUNKCIJA PRAVDNEGA SODSTVA

Splošne civilne pravdne zadeve:

- pravdne zadeve C (1850 - 1854)
- pravdne zadeve III (1854 - 1897)
- navadne civilne pravde brez malotnih zadev C (1898 - 1933)
- civilne pravdne stvari P (1933 - 1945)
- civilne pravde Pj (1944 - 1945)
- civilne tožbe T (1945 - 1947)
- civilne pravdne zadeve G (1947 - 1959)
- pravdne zadeve P (1960 -

Posebne civilne pravdne zadeve:

- mandatne tožbe in pravde Cm (1898 - 1933)
- bagatelne zadeve Cb (1898 - 1933)
- bagatelne (malotne) zadeve Mal (1933 - 1945)
- opominske zadeve M (1933 - 1945)
- plačilni nalogi Nal I (1954 - 1959)
- plačilni nalogi Nal II (1954 - 1959)

- plačilni nalogi Pl (1960-)
- gospodarski plačilni nalogi Plg (1979 -
- odpoved zakupnih in najemnih pogodb in predlogi za predajo ali prevzem zakupne ali najemne stvari K (1898 - 1933)
- menične in čekovne stvari Men (1933 - 1945)
- delovni spori Dt (1945 - 1947)

FUNKCIJE CIVILNEGA NEPRAVDNEGA SODSTVA:

ODLOČANJE O DEDOVANJU:

- zapuščinske zadeve D (1850 - 1854)
- zapuščinske zadeve A (1898 - 1933)
- zapuščinske zadeve O (1933 - 1945)
- zapuščinske zadeve Z (1945 - 1947)
- zapuščinske zadeve O (1947 - 1978)
- dedne zadeve D (1979 -

proglasitev pogrešancev za mrtve/dokazovanju smrti:

- nepravdne zadeve N (1979 -

odločanje o skrbništvu in poslovni sposobnosti

- varstvene in skrbstvene zadeve E (1850 - 1854)
- zapuščinske, varstvene in skrbstvene zadeve IV (1854 - 1897)
- varstvene in skrbstvene zadeve P (1898 - 1933)
- izročitev pod skrbnika in podaljšanje očetovske oblasti L (1898 - 1933)
- varstvene in skrbstvene zadeve S (1933 - 1935)
- varstvene in skrbstvene zadeve Vs (1945 - 1947)
- stvari o sprejemu v zavode za duševne bolezni in o preklicu Os (1933 - 1945)
- sprejem v zavode in preklic (1944 - 1945)
- sprejem v zavode za duševne bolezni Pc (1945 - 1947)
- zadeve pridržanja Os (1960 - 1978)
- zadeve pridržanja Pr (1979 -

vodenje zemljiške knjige

- zemljiškoknjižne zadeve F (1850 - 1854)
- zemljiškoknjižne zadeve VI (1854 - 1897)
- zemljiškoknjižne vloge
- zbirka listin
- razne zemljiškoknjižne zadeve Rz (1979 -)

registracija pravnih oseb

- zadeve sodnega registra Srg (1979 -

odločanje o insolvenčnosti pravnih oseb

- stečajne zadeve V (1854 - 1897)
- konkurzi Kk (1945 - 1947)
- prisilne poravnave, stečaji in redne likvidacije St (1979 -

odločanje o drugih nepravdnih zadevah

- oklicne zadeve Ok (1945 - 1947)
- razne nepravdne zadeve H (1850 - 1854)
- razne nepravdne zadeve VII (1854 - 1897)
- razne civilno pravne zadeve Nc (1898 - 1933)
- razne civilne pravne stvari R (1933 - 1945)
- razne zadeve Sp (1945 - 1947)
- razne civilne zadeve R (1947 -
- razne civilne zadeve Rnp (1963 -
- overitve G (1898 - 1933)
- overovitve podpisov Ov (1933 - 1945)
- overitve Ov I in Ov II
- overitve listin namenjenih v tujino Ov-i, Ovi
- overitve listin po Haaški konvenciji Ov-H (1979 -
- začasne odredbe V (1898- 1933)
- začasne odredbe Pn (1933 - 1945)

Funkcija izvršilnega sodstva

- izvršilne zadeve E (1898 - 1933)
- izvršilne zadeve I (1933 -)
- zaplembe Zp (1945 - 1947)
- izvršilne zadeve gospodarskih sporov Ig (1979 -
- izvršilne zadeve nepremičnin In (2003 -

Funkcija varstva zakonitosti

- predlogi za varstvo zaradi nezakonitega dejanja Uo (1979
- predlogi za varstvo zaradi nezakonitega dejanja Nd (1979 - 1998
- preizkus zakonitosti pravnomočnih odločb samoupravnih sodišč (1979 - 1994)

Funkcija pravne pomoči

- pravna pomoč v civilnih pravnih zadevah Hc (1898 - 1933)
- pravna pomoč v kazenskih zadevah Hs (1898 - 1929)
- prošnje oblastev v kazenskem postopku Krs (1930 - 1945)
- pravna pomoč v civilnih ravnih stvareh Pom (1933 - 1945)
- pravna pomoč v civilnih in kazenskih zadevah Pp (1945 - 1947)
- pravna pomoč v civilnih zadevah Pom (1947 -
- oporoke B (1850 - 1897)
- oporoke (1898 - 1933)
- oporoke živih (1898 - 1933)
- važne listine UV (1898 - 1933)
- važne listine Pi (1933 - 1945)
- važne listine L (1945-1947)
- na sodišču sestavljene listine Ri (1960 - 1978)
- listine (1960 -

ZAKLJUČEK

Klasificiranje fondov in arhivskega gradiva je iz vidika arhivistike nedvomno nujnost, zato vsi arhivi tako ali drugače klasificirajo fonde in arhivsko gradivo. Če bi v Sloveniji želeli vpeljati enotni, računalniško vodeni informacijski sistem o arhivskem gradivu, bi morali obstoječe klasifikacije poenotiti. Ker takšnega sistema nimamo, so vsi predlogi in poizkusi ostali nedorečeni in do nadaljnjega niso aktualni. Proces zaostajanja slovenske arhivistike se med drugim kaže tudi v polovičarskem sprejemanju mednarodnih arhivskih standardov. V mednarodni arhivski skupnosti je v fazi sprejem novega arhivskega standarda za opis funkcij in aktivnosti ustvarjalcev (ISAF), ki je zaradi svojega namena in koristnosti še kako aktualen in pomeni nadgradnjo oziroma povezljivost z obstoječima standardoma (ISAD/G in ISAAR/CPF). V slovenskih razmerah njegova uporaba še nekaj časa ni verjetna.

Pravosodje je dokaj preprosta dejavnost v primerjavi z drugimi dejavnostmi. Tudi funkcije in aktivnosti pravosodnih organov so v primerjavi z npr. upravno dejavnostjo precej manj obsežne. Posledično je tudi arhivsko gradivo pravosodnih organov preglednejše in manj raznovrstno. Od srede 19. stoletja je poslovanje pravosodnih organov z dokumentarnim gradivom predpisano na način, ki sledi funkcijam in aktivnostim. Iz tega vidika se zdi, da je povezovanje arhivskega gradiva z ustvarjalci in njihovimi funkcijami možno, vendar je zaradi nenehnega spreminjanja organizacije in pristojnosti pravosodnih organov ter razvoja terminologije klasificiranje funkcij, predvsem pa aktivnosti naloga, ki presega sposobnosti posameznika.

SUMMARY

CLASSIFICATION OF JUDICIARY BODIES, THEIR FUNCTIONS AND ARCHIVAL RECORDS

The unique all-Slovenian computerised information system of archives among other things also demands a unique classification of fonds and/or creators, which is based on their activities. The analyses of each activity shows, that each corporate body fulfils some functions and activities, which are common to all of them, irrespective of the activity it is engaged in. Identification and if possible classification of specific functions/activities independent from time or actor who takes part in the activity, should result as useful thesauri of functions/activities for archivists and users. Archives agree that a special activity or group of fonds is administration of justice. At first glance judiciary bodies, their functions/activities and their archives records seem as a suitable and controlled corpus. Organisation, competence, contents and form in the administration of justice is sustained with laws at least from the middle of the 19th century. If we husk the common denominators of all functions and we generalize them in the highest possible degree, the establishment of relations between the creators, their functions/activities and archives records seem quite simple. For archives users' purposes thesauri of functions is a useful accessory, however that does not mean that it is the most reliable and the fastest way to find archives records.